

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 13. oktobra 1886.

O b s e g: Kaj ima kmetovalec najpoprej storiti, ko mu živinče zboli. — Krvava uš. — Živinoreja na Kranjskem. (Dal) — O zakajevanju vina z z žveplom. (Konec.) — Gospodarske izkušnje. — Trgovinska in obrtna zbornica. — 74. odborova seja „Matice Slovenske“ 9. oktobra 1886. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Kaj ima kmetovalec najpoprej storiti, ko mu živinĉe zboli.

Domaĉa Źivina ĉasih nagloma in jako nevarno zboli. V naglici ni mogoĉe po Źivinozdravniku, ko bi ravno v obĉini stanoval. Zatorej je prisiljen, da posestnik sam pomaga, kolikor zna in more. V to svrĉo stori najboljše, da pogleda, kaj da zbolelemu Źivinĉetu prav za prav je, kje ga boli, ali je zunaj ranjeno ali ga muĉi znotranja bolezen.

Ĉe je spoznal vzrok bolezni in se dā odstraniti, naj stori takoj, na pr., skalico naj potegne iz rane ven, ĉe se je Źival oskalila. Vselej pa to ni mogoĉe, akoravno je vzrok znan, na pr. ĉe je povŹita bujna detelja Źivinĉe napihnola. V takih sluĉajih se mora slabim posledkom in uĉinkom storjene nesreĉe kolikor mogoĉe v okom priti, da se vse vendar na hujše ne sprevrne.

Prvo vodilo tukaj je: privoŹiti Źivinĉetu zbolelemu miru; ne smemo ga torej dalje vpregati. Nastlati se mu mora mogoĉe debelo in mehko in ĉez truplo vreĉi odejo. Ĉe je videti, da Źival še rada Źre, naj se jej ne dā parkrat ĉisto niĉ ali zelo malo, nikoli pa, kolikor bi Źreti hotela. Malo stradanja ĉasih samo pomaga. Piti pa se naj Źivinĉetu veĉkrat ponudi, najboljše studene vode. Skrbeti je tudi za ĉisti, zdravi zrak v hlevu, pregorko ne sme biti v njem. Kedar sumimo, da je Źival okuŹena, treba jo takoj od drugih Źivinĉet prezapreti. Sploh pa se ravna po kakŹinosti bolezni, katera se je Źivali lotila.

Odsvetujemo pa rabiti sredstva, s katerimi Źival samo muĉimo, pa jej niĉ ne pomagamo, pogosto še prav Źkodujemo. Ĉudno le je, da se jih ljudje tako ĉestokrat še posluŹujejo, na priliko, ĉe konju, ki jesti neĉe, kraste na nebu z Źareĉim Źelezom Źgejo, ali ĉe se ga loti kolika, mu Źganjice ali celo trpentinovca po hrbti razlijejo in uŹgejo, ali pri dozdevnem zadrŹavanju scavnice kobili v sramnico popra naspo, konjem, ĉe jih oĉesa bolijo, tretjo trepavnico poreŹejo. To je golo muĉenje Źivinĉet.

Posebno svariti moramo proti vlivanju tekoĉinastih zdravil Źivali zboleli skoz nos in gobec. Mnogo

Źivinĉet je vsled tega uŹe poginilo, ki bi bila brez neumnega vlivanja dobro okrevala. To se godi rado konjem, zlasti ĉe se jim po tem takem nerazkrojljivih tvarin zaleti v sapnik in pljuĉa; smrtonosna pljuĉna vnetica je gotovi uĉinek takega nespametnega postopanja.

Marsikateri posestnik, ki ne vė, zakaj mu je Źival zbolela, rabi vsakojakih zdravil rekoĉ: ĉe ne pomaga, pa tudi ne Źkoduje. To je zelo kriva misel, pogosto še pa zelo neumna; na primer: veĉkrat je zelo malo puŹĉanje na Źili smrt povzroĉilo, zatorej je povprek boljše zboleli Źivali nobenega zdravila dati, kakor pa nevednemu mazaĉu dovoliti, da dela, kar hoĉe.

Krvava uš.

Jako nevarni mrĉes, enak trtni uši, je krvava uš (Schizoneura, ali Aphis. lanigera), ki ima od tega svoje ime, ker, ĉe jo zmeĉkaš, dā krvav sok od sebe. Ona je tudi iz severne Amerike konec poprejšnjega stoletja v Evropo se preselila, najprej v Źkocijo; na NemŹkem jo poznajo uŹe 40 let; v Avstriji dozda j še ni znana.

Krvava uš je blizo 2 milimetra velika in rumenkaste, vĉasih tudi rujave barve. Posebno se iz tega spoznā, da po hrbtu ima bele, bombaŹu enake, iz voŹŹenih nitek obstojeĉe spuŹĉaje, ki so veĉkrat 3 do 4krat dalji kakor Źivot njen. PomnoŹuje se pa ta krvava uš tako silno, kakor je to navada pri vseh plemenih krvavih uŹih. Ona (babica) zleŹe v jeseni 30 do 40 jajĉic; iz katerih spomladi pride prvi zarod, po katerih se vsacih 15 do 20 dni zaredi drugi zarod; one rodijo Źivo mladino, ki prvi ĉas svojega Źivljenja biva v gori imenovanih bombaŹastih spuŹĉajih, ki se veĉkrat odtrgajo in po vetru daleĉ krog in krog razneso. V jeseni se prikaŹejo oni in one kot popolnoma izrejeni kriljati ŹuŹki.

Krvava uš se redi od soka jablan, zato navrta mlade njeŹne vejice jablani; kjer je vejica navrtana, se naredi rak, kateri se ĉez celo drevo razŹiri, ako ni hitre pomoĉi, potem pa celo drevo konec vzame. Po tem naĉinu so v Normandiji jablane na prostoru ĉez 10 kvadratnih milj popolnoma pokonĉane bile. Ravno tako je grozno Źkodo ta uš naredila na Angle-

škem, v renskih pokrajinah in v novejšem času na Virtemberskem.

Uže od daleč se poznajo drevesa, v katera se je ta krvava uš vrinila, kajti ona kažejo rakove izrastke in neko posebno bolehanje v vsem. Pri natančni preiskavi se vidi na spodnjih stranéh mladih vejic bombazasta, belkasta prevleka, ki nekoliko na višnjevo barvo cika, katera izvira iz gori imenovanih voščenih spuščajev. Žival ta sedi v velicah trumah skupaj, ki obstoje iz babic brez kril in velike množine mladih.

Kedar se je krvava uš zaplodila na kakošnem vrtu, ni skoro mogoče je več zatreti. Zato je treba paziti, da se ta mrčes kar brž iz začetka zasledi in vse stori, da se popolnoma pokonča. Zbor virtemberskih vino- in sadjerejcev v Schorndorfu 21. septembra je v tej zadevi nasvetoval to-le:

Najboljše sredstvo za pokončanje krvave uši je krtača, ko se začne razširjati po njem. Če je uš posella vejice za $\frac{1}{2}$ do 1 metra na dolgosti z belimi lisami, treba je odrezati take veje in jih sežgati. S škarjami na preklo privezanimi se dadó tudi najviše vejice odrezati.

Vsacih 14 dni potem je treba tako drevo natanko ogledati, ali ni nove zalege na njem, če gospodar tega ne stori, je vse drugo potem prepozno. Strohnena skorja drevesa se mora odstrgati, rane njegove skrbno zamazati, in da nova gnjezda krvave uši se ne napravijo zopet na drevesu, treba deblo njegovo in veje z apnico pobeliti. Da pa uši, ki pri korenini drevesa in v zemlji tičijo, ne morejo zlesti na drevo, treba je v začetku spomladi okoli debla ovezati trak, ki je namazan s katranom. Prav dobro se je potrdilo tudi to, da se jeseni zemlja za kak meter okoli drevesa okoplje in potem z apnom pomeša. Škropljenje dreves z milico (žajfnico), lugom, plinovo vodo, vodo pasjega zelišča in tobakovo vodo ne pomaga toliko, kakor poprej imenovana sredstva. Angleži so našli, da je dobro, če se tako drevo s trpentinovim oljem namaže. Za najbolje pa je pripoznano to, da se vsi deli drevesa, kjer je krvava uš se vgnjezdila, s petrolejem umijejo, in se bolne veje odrežejo in sežgó.

Živinoreja na Kranjskem.

Spisal Fr. Povše.

(Dalje.)

Najslabše je v tej razmeri priskrbljen okraj črnomaljski, kjer je za 350 krav en bik, potem

okraj Lož z	297	kravami,
„ Vel. Lašče z	288	„
„ Bistrica z	252	„
„ Kočevje z	253	„
„ Trebno z	228	„
„ Postojna z	233	„
„ Radeče s	172	„
„ Senožeče s	163	„
„ Mokronog s	165	„
„ Litija s	168	„
„ Metlika s	159	„
„ Krško s	155	„
„ Ribnica s	154	„

Vsi ti okraji tedaj nikakor ne zadostujejo poglavitnemu pogoju umne in vspešne govedoreje, ker na Švicarskem, ki more vsem drugim deželam služiti v izgled gledé govedoreje, določuje posebna deželna postava, da za vsakih 80 krav mora biti priskrbljen en plemenski bik in da mora za to skrbeti sleherna občina. Pa vzemimo, da se določi en bik za 100—125

krav, razvidno je, da tej razmeri zadostujejo večinoma le okraji na Gorenjskem izvzemši okraj litijski, večinoma pa okraji na Dolenjskem in Notranjskem ne, kakor nam zgoraj navedene številke dovolj jasno spričujejo, da je v celi deželi le 14 okrajev, ki imajo manj od 100 krav za enega bika.

Idrijski okraj je v tem oziru najboljše preskrbljen, ker za 19 krav je en bik. Navada je namreč v tem okraju blizo enako kakor v sosednjem primorskem okraju Cirkno, da spuščajo zeló mlade bike, katere potem režejo in za vprego porabijo, a prav to je tudi pomanjkljivo, ker niso plemenjaki dovolj razviti, toraj tudi čvrste govede ni pričakovati.

Naj toraj poklicani krogi, ki imajo nalogo in dolžnost, varovati interese kmetovalcev in pospeševati njih blagor, delujejo na to, da se ta razmera zboljša, vsaj bo slehern priznati moral, koliko pripomore pravilnost vplemenjenja k napredku govedoreje, kakor nam to kaj jasno dokazuje uredba cesarskih žrebčarskih postaj, katerim se imamo v prvi vrsti zahvaliti, da je naša konjereja tako lepo napredovala.

Najrevniše je v tem oskrbljen okraj črnomeljski, kjer je itak jako revna živina. Ali moremo potem pričakovati zboljšanja, ako se rabi za pleme junec, ki je slaboten in poleg tega ima služiti za tako veliko število krav. Ali je potem čuda, da tožijo gospodarji, da se krave ne obrejijo? Ali ni to za gospodarja velika škoda, da mora kravo po trikrat, celó večkrat dopeljavati k juncu in da se mu krava za več mesecev zakasni v teletenji, tako da včasih po 2 leti preteče, predno teleti. Kolika zguba na mleku, tako da je taka krava v pravo škodo gospodarju, ker žre zastonj, ne da bi gospodarju dajala najmanjšega dobička. Poleg potrate časa, katerega zgubé hlapci, ko ponovljeno vodijo krave k juncu, zgubi tedaj gospodar kaj veliko na dohodku. To naj bi naši gospodarji prevdarili, morda bodo spoznali, kolike važnosti je za vspešno govedorejo, da je dovolj dobrih ter sposobnih plemenskih juncev priskrbljeno. Pravo domoljubno dolžnost bodo izpolnile naše kmetijske podružnice, če dosežejo s svojim vplivom, da se občine prepričajo o tej prevažni zadevi, ter da občine same sklenejo skrbeti za to, da se v občini nastavi toliko plemenskih juncev, kolikor jih je treba, in sicer računši po 100 krav za enega junca. S tem, da se dotičnemu gospodarju iz občinske blagajne prizna kaka mala podpora, našli se bodo gospodarji, ki bodo redili bike in naj v obširnih občinah se za to skrbi, da se za posamezne vasi tako priskrbi, da ne bodo imele predaleč do plemenskih postaj, ker s tem bo prihranjeno dokaj potrate časa in gotovo je tudi, da nič kaj ne ugaja obrejenju izredno daljna gonja krave. Kmetijska družba pa naj blagovoli posebno navedenim okrajem, ki imajo toliko pomanjkanja plemenskih juncev, pomagati, ker tam je treba najprvo prihiteti v pomoč, kjer je sila najhujša.

Pa tudi na kakovost ali dobre lastnosti plemenskih bikov bi morali naši gospodarje dohaj več skrbeti, ker nikdar ne smemo pozabiti, da od pokveke ni pričakovati kaj prida blaga!

(Dalje prihodnjič)

O zakajevanju vina z žveplom.

Spisal R. Dolenc.

(Dalje in konec.)

Da je zakajevanje vina z žveplom nepotrebno ter kar naravnost zavrgljivo, to spričujejo nam prvi kletarji na svetu, Francozi in Nemci. Nikdar ne bode